

Személyes digitális könyvtárak és gyűjtemények

Bevezetés

A cikk mondanivalóját két fő trend támasztja alá. Az egyik a számítógépek teljesítményének exponenciális növekedése, azaz, a *Moore-törvény* szerint a számítógépek kapacitása másfél évente megduplázódik változatlan áron. Ez jelentős egyéni tárhelynövekedéssel jár, ami azt vetíti előre, hogy rövidesen egy személyi számítógépen a Kongresszusi Könyvtár anyaga el fog férni. A másik fő trend szerint a digitális tartalmat az egyének növekvő digitális kreativitása is növelni fogja. Idővel a digitális tartalomvásárlás eltolódik a személyes vagy együttműködésben készült digitális alkotások felé. Ezek között is növekedni fog a webnaplók, egyéni folyóiratok, képek, videók és zene egymás közötti megosztása. Előrejelzések szerint nő majd az igény az *amatőr* tartalmakra, amely elősegíti az amatőrök és a hivatásos kiadók, producerek közti kapcsolatot. Ezek a trendek kissé távolinak tűnhetnek tudományos felhasználásra, azonban fellelhető némi párhuzam az alkalmazások között, pl. tanulók e-portfóliója, egyetemek közti közös munka, személyes tudományos archívumok.

A személyes digitális gyűjtemény meghatározása

A tárgyi emlékek külső memóriatartalmakként jelentek meg korábban, ezek személyes naplóktól és fotóalbumoktól egészen személyes könyvtárakig, sorozatokig, különnyomatokig terjedtek. Az egyéniséget és a kreativitást volt hivatott szolgálni az antikgyűjtés is. Ilyen gyűjteményeken alapul minden közgyűjtemény, könyvtár és múzeum.

A személyi gyűjtemények mára a papír- és analóg formáktól eltolódtak a hibrid, leginkább digitális formák felé. Ezek a gyűjtemények saját anyagokon túl külső közösségi forrásokból is származhatnak, ezért a tulajdonjog és a szellemi tulajdonnal kapcsolatos jogok sokfélék és bonyolultak. A legtöbb ilyen gyűjtemény saját célra készült, vagy csak szűk körű megosztásra: család, barátok, hasonló érdeklődésű csoportok között.

A *személyes digitális gyűjtemény* kifejezés elsősorban ezeket a változatos és informális, egyének által felhalmozott és kezelt gyűjteményeket foglalja magában. Ezek a gyűjtemények nem tartalmazzák az egyénre vonatkozó olyan információkat, amelyek kormányzati vagy harmadik fél által kezelt forrásból származnak. Tehát csak tisztán személyes célra létrehozott dokumentumokról, bemutatókról, fényképekről, zenékről, videókról lehet beszélni.

A megörökítés

A digitális technológiák fejlődésével a Microsoft a *MyLifeBits* kutatási projektben bemutatta, hogy mára lehetővé vált az egyén életének minden szempontú megörökítése, folyamatos videofelvételekkel, és régi analóg források digitalizálásával. A számítástechnikai kutatásoknak ez a területe jelentős lesz az USA-ban az előrejelzések szerint.

A folyamatos és teljes körű megörökítésnek több erőssége és gyengesége is van. Fontos szempont a digitális és az analóg anyagok hosszú távú kezelése közti különbség. A digitális anyagok kezelése folyamatos munkával jár, és a hosszú távú megőrzéshez beavatkozásra is szükség lehet a készítés időpontjában. Egy személy életének végén is kihívást jelenthet a digitális környezet teljes körű megörökítése elavult formátumok, hiányzó adatok és a hozzáférések miatt. Ezért jelenthet előnyt a folyamatos digitális megörökítési szemlélet.

Digitális folytonosság és törés

Ahogy nőnek a digitális személyes gyűjtemények, kimutatható, hogy a fizetett tartalmakkal kapcsolatos tudatosság és a digitális folytonosság iránti igény is növekedni fog. Emiatt több figyelmet fordítanak majd a tartalmak jobb kezelésére és védelmére. Kutatások kimutatták, hogy a digitális adatok mintegy 6%-a vész el évente a nem megfelelő védelem miatt. A személyes gyűjtemények hosszú távú használata során ez a járulékos kockázat elfo-

gadhatatlan. Ezért a közösségi figyelem és tudatoság, és az ezzel kapcsolatos kiadás is nőni fog.

A rendszerek ez idáig rosszul kezelik az egyéni érdeklődés változásait. A figyelem az azonnali igények kielégítése felé fordul, és kevésbé az elfekvő anyagok digitalizálására. Családi történetek például évtizedekig állhatnak érintetlenül, és míg egy fiatalban kevés az érdeklődés ezek iránt, addig öregkorra megnő. A digitális rendszereknek ezért támogatniuk kellene a digitális memóriát.

Digitális vagyonok

A személyes digitális információ növekedése érdekes kérdéseket vethet fel az egyén halálakor a hozzá fűződő *digitális vagyonra* vonatkozóan. Nemcsak a tartalomról és az ahhoz kapcsolódó értékről van szó, hanem a hozzáférésről is. Érdekes lesz látni, hogy híres írók esetében a gyakran értékes kéziratok és levelezések mellett a digitális dokumentumok és e-mailek is jelentős értékűek-e. A legtöbb digitális gyűjteményt jelszó és hitelesítés védi, így az a váratlan fordulat is bekövetkezhet, hogy az elhunyt személy a sírba viszi a hozzáférést, aminek következtében értékes digitális vagyonok veszhetnek el. Jó példa a norvég *Riedar Djupedal* nyelvészé, aki egy 11 000 tételes adatbázis jelszavát vitte a sírba, így *hackereket* kértek fel nyilvánosan a jelszó visszafejtésére. Ez öt óra alatt sikerült, míg az adatbázis új intézményi előállítására négy évet vett volna igénybe.

Feltörekvő szolgáltatások és kutatások

A növekvő digitális gyűjteményekkel egyidejűleg új szolgáltatások is megjelennek a műveletek megkönnyítésére, amelyek a biztonság, az információmenedzsment és a publikálás területére terjednek ki. Legtöbbször *információs bankok*at hoznak létre, amelyek egy-egy személyes digitális gyűjtemény biztonságos vagy zárt kiterjesztései.

A versenyszférában már igény merült fel az egyének és beosztottaik magánjellegű adatainak kezelésére PC-ken. Számos cég nyújt online archiválási lehetőséget távoli biztonságos tárházakba szinkronizált és adatvédelmi kódolású szoftverek segítségével az adatvesztés ellen és a személyes információk védelme mellett. Mások biztonságos tárhelyszolgáltatást nyújtanak bizonyos személyes adatokra, mint címjegyzékek és elérhetőségek, amelyeket központilag lehet karbantartani és elérni különböző mobil vagy fix egységről.

Legutóbb az *Internet Archive* és partnerei hozták létre az *Ourmediát*, amely olyan tárhelyszolgáltatás, ahol mindenki a maga által készített zenét, videót, képet, és egyéb digitális anyagot tárolhatja azzal a feltétellel, hogy azokat megosztja a nagyközönséggel.

A tudományos kutatási területek is figyelmet szentelnek a digitális memóriára. A kutatások olyan potenciális alkalmazásokkal foglalkoznak, mint az egyéni digitális memóriátámogatók, az életre szóló megőrzés, és személyes digitális közegek.

A *szemantikus élet* nevű kutatás egy személyes információkezelő rendszer prototípusán dolgozik, amely egész életén át kíséri az egyént.

Az e-tanulás területén is egyre nagyobb érdeklődés mutatkozik az e-portfóliók iránt. Egy jövőkép szerint a tanulók tanulmányi adatai olyan tárhelyé egészülnek ki, amely a bölcsőtől a sírig hordozza a digitális információkat.

Következtetések

A cikkben körvonalazott személyes adatok és gyűjtemények bőségének növekedése kihívást jelent az egyéneknek, ami főként a fizikai biztonság hosszú távú megoldását, a titkosság védelmét, az információk rendezését és hatékony visszakeresését, valamint a megosztásra szánt anyagok hozzáférését jelenti.

Az elmozdulás a személyes gyűjtemények és az ezeket kiszolgáló támogatások irányába olyan új megosztott szolgáltatásokhoz vezet majd, amelyek átalakítják a társadalmi kapcsolatokat és a kommunikációs mechanizmusokat.

Az ilyen gyűjtemények információmegosztása régóta fontos a kutatói hálózatokban, és jelentőségük várhatóan megnő, ahogy a szoftvereszközök egyszerűbbé teszik a létrehozást, a kezelést és a terjesztést. Ilyen változások mellett a digitális anyagok jelentősége olyan mértékű lesz, mint manapság a papíralapúaké. A tudományos gyűjtemények szempontjából a személyes digitális anyagoknak az érdeklődés egyik fő területévé kell válniuk.

/BEAGRIE, Neil: Plenty of room at the bottom? Personal digital libraries and collections. = D-Lib Magazine, 11. köt. 6. sz. 2005. <http://www.dlib.org/dlib/june05/beagrie/06beagrie.html>

(Birkás Bence)